WIKIPEDIA

Sango

Tähän artikkeliin tai sen osaan on merkitty lähteitä, mutta niihin ei viitata.
Älä poista mallinetta ennen kuin viitteet on lisätty. Voit auttaa Wikipediaa lisäämällä (https://fi.wikipedia.org/w/index.php?title=Sango&action=edit) artikkelille asianmukaisia viitteitä. Lähteettömät tiedot voidaan kyseenalaistaa tai poistaa.

Sango on Keski-Afrikan tasavallan suurin kieli ja toinen virallisista kielistä. Kieltä äidinkielenään puhuvia asuu Keski-Afrikan tasavallan lisäksi Tšadissa, Kamerunissa, Kongon tasavallassa ja Kongon demokraattisessa tasavallassa.

Sangoa puhuu äidinkielenään noin 400 000 ja toisena kielenään noin viisi miljoonaa ihmistä. Siinä on paljon lainasanoja ranskasta.

Sangon luokitus on ollut kiistanalainen: kieleen perehtyneet tutkijat ovat väitelleet, onko kyseessä kreolikieli vai ei. William J. Samarinin näkemyksen mukaan sango on kreolikieli, jonka rakenteet perustuvat täysin lähialueen afrikkalaisille kielille ranskalaisista lainasanoista huolimatta. Vastaväitteitä ovat esittäneet mm. Marcel Diki-Kidiri ja Charles H. Morrill, joiden mukaan kreolisoituminen ei ole ainoa sangon rakenteita selittävä taustateoria.

Sango	
Oma nimi	sängö
Muu nimi	Sangho
Tiedot	
Alue	Keski-Afrikan tasavalta Tšad Kamerun Kongon tasavalta Kongon dem. tasavalta
Virallinen kieli	Keski-Afrikan tasavalta
Puhujia	äidinkielenään 400 000, toisena kielenään 5 milj.
Sija	ei sadan suurimman joukossa
Kirjaimisto	latinalainen
Kielitieteellinen luokitus	
Kielikunta	nigeriläis-kongolaiset kielet
Kieliryhmä	adamawa-ubangilaiset kielet
Kielikoodit	
ISO 639-1	sg
ISO 639-2	sag
ISO 639-3	sag (http://www-01.sil.org/iso639-3/documentation.asp?id=sag)
	Ohje

Sisällysluettelo

Historia

Sango oli alun perin ubangilaisiin kieliin perustuva yksinkertainen välikieli, jota käytettiin heimojen välisen kaupankäynnin yhteydessä. Vasta Keski-Afrikan pääkaupungin, Banguin, nopea kasvu 1960-luvulta lähtien loi ensimmäisen sangoa äidinkielenä puhuvan sukupolven, kun kieli muuttui siirtolaisvanhempien markkinakielestä kaupunkilaislasten arkikieleksi. Ensin se johti kielen kehittymiseen erityisesti sanaston kasvamisen osalta. Toiseksi sango sai pääkaupungin kielenä lisää arvovaltaa ja siitä tehtiin Keski-Afrikan kansallinen kieli 1964 ja virallinen kieli 1991.

Kirjoitusjärjestelmä

Sangossa on seitsemän vokaalia: a, e, ɛ, i, o, ɔ, u. Niistä viisi (i, a, ɛ, ɔ, u) voi ääntyä myös nenän kautta. Virallisessa oikeinkirjoituksessa e ja ɛ kirjoitetaan e:nä sekä o ja ɔ kirjoitetaan o:na. Niinpä nenävokaalit kirjoitetaan in, en, an, on, un.

Vokaaleilla voi olla jokin kolmesta äänenkorkeudesta, jotka vaikuttavat sanan merkitykseen. Kirjoituksessa matalaa korkeutta ei merkitä (e), keskikorkeus merkitään yläpisteillä (ë) ja korkea äänenkorkeus väkäsellä (ê). Siten do-re-mi kirjoitettaisiin do-rë-mî.

Sangon konsonantit ovat: p, b, t, d, k, g, kp, gb, mb, mv, nd, ng, ngb, nz, f, v, s, z, h, l, r, y, w. Ääntämyksestä on huomattava, että ng ääntyy [ŋg] ja ngb ääntyy [ŋb].

Kirjallisuutta

- Samarin, William J. 2008. Convergence and the Retention of Marked Consonants in Sango (https://tspace.library.utoronto.ca/bitstream/1807/67217/1/Convergence%20and%20the%20Retention.pdf). Journal of Language Contact. Dynamique du langage et contact des langues. Institut Universitaire de France. s. 225-237.
- Henry, Charles Morrill. 1997. *Language, Culture and Sociology in the Central African Republic, The Emergence and Development of Sango*

Aiheesta muualla

- Sango lessons in Suomi and English (http://www.nyren.be/Sango/Sango1.htm)